

би за невідомістю і глупством своїм не прийшли до такої погибелі" (13). Як наголошував М.С. Грушевський, "створення національної школи являється одною з найсильніших заборук національного відродження, бо тільки націоналізація школи в українських землях може дати українській людині підстави успішного культурного, суспільного і економічного розвитку, уоружити його рівносильною зброєю в конкуренції національностей, забезпечити від перспективи відставання, упослідження в загальнім, культурнім і економічнім поході" (1).

Література

1. Грушевський М.С. Наша школа //Наша школа. - Львів, 1909. - Кн.І-ІІ. - С.2-10.
2. Грушевський М.С. Історія України-Русі. - Львів - Відень - Київ. - 212 с.
3. Грищенко М.С. 50-річчя Одеського державного педагогічного інституту ім. К.Д.Ушинського //Вища і середня педагогічна освіта: Вип.І. - К., 1991. - 215с.
4. Историко-филологический факультет Харьковского университета за первые 100 лет существования /1805-1905/ /Под ред. М.Г. Халанского. - Х., 1908. - 671с.
5. Іваненко І.П., Чирко В.П. Національно-культурне будівництво на Україні в 20-ті - 30-ті роки //Рад. школа. - 1990. - № 2. - С.30-35.
6. Івашина Г.Э. Перші кроки створення вищої педагогічної школи в Українській РСР /1917-1919/ //Вища і середня освіта. - 1976. - Вип.9. - 152с.
7. Киевский университет: Документы и материалы 1834-1984 гг. - К., 1984. - 1650с.
8. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки "Про освіту" //Освіта. - 1991. - 2 черв.
9. Кульчицький С.В. Відповідь канадського історика про минуле й сучасне України. -К., 1991. - 193с.
10. Лисенко М.М. Розвиток народної освіти і педагогічної думки в Українській РСР /1917-1967/ /Наук. записки. - К., 1967. - Т. 4. - С.357-396.
11. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки /1917-1985/. - К., 1985. - 196с.
12. Паначин Ф.Г. Педагогическое образование в СССР: Важнейшие этапы истории и современное состояние. М., 1975. - 218с.
13. Пересторога //Українська література ХУІІ ст. - К., 1987. - С.26-66.
14. Постановление ЦК ВКП(б) от 25 августа 1935 года. Народное образование в СССР. Сб. документов /1917-1973 гг./. - М., 1974. - С.156-161.
15. Прокопчук В.Е. Методична освіта студентів педагогічних інститутів України у 1946-1991рр. Дис. ... канд. пед. наук. - К., 1993. - 171с.
16. Сборник постановлений по Министерству народного просвещения, т.ІІ, отделение первое. - СПб, 1864.- С.482-489.
17. Русова С.Ф. К націоналізації початкової школи на окраинах Росии. //Вестник воспитания. Окремий відбиток. Б.Т.С. - С.190-205.
18. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України /Далі: ЦДАВО України/, ф.166, оп.15, спр.436, арк.101, 102-106.
19. Державний архів у м.Києві / Далі: ДА у м.Києві/
20. ДА у м.Києві, ф.16, оп.465, спр.1023, арк.1, 2, 3, 6, 7-10.
21. ДА у м.Києві, ф.16, оп.465, спр.29, арк.10, 11, 12, 13, 16,17.
22. ДА у м.Києві, ф.16, оп.465, спр.1, арк.303-314.

В. Прокопчук

Контроль за знаннями та вміннями студентів (на прикладі методики викладання історії)

Одним із важливих етапів навчального процесу у вузі є контроль, облік та оцінка знань і вмінь студентів. Мета контролю - визначення якості навчання, ступеня відповідності знань, умінь та навичок студентів вимогам програми.

Знання та вміння студентів перевіряються на різних етапах навчального процесу. На кожному з них перевірка відіграє неоднакову роль, виконує різні функції, а саме: контролюючу - визначення рівня засвоєння матеріалу та ступеня сформованості умінь і навичок; виховну - виявлення здібностей студентів, формування бажання досягти більшого, розвиток та стимулювання пізнавальної активності студентів; функцію зворотнього зв'язку - викладач має можливість визначити та оцінити власну працю, спрямовану на навчання студентів певних наук.(1).

Контроль здійснюється на основі ряду принципів дидактики. Разом з тим можна говорити про принципи перевірки знань та умінь студентів: всебічність, індивідуальний підхід, диференціацію, систематичність.(2).

У Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах виділено поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента до виконання конкретної роботи, у той час як підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію студента. Як підсумкова, так і поточна перевірка виконує ряд практичних завдань, а саме: стимулює самостійну роботу студентів як під час лекції (конспективні записи), так і в період підготовки до семінарських та

практичних занять, колоквиумів тощо; сприяє формуванню інтелектуальних вмінь студентів, тренує пам'ять, збагачує мову.

Форми проведення поточного контролю і система оцінювання рівня знань та умінь студентів визначається кафедрою (згідно Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах). Розглянемо, як здійснюється ця робота під час вивчення студентами методики викладання історії.

Зміст цієї статті базується не стільки на аналізі науково-методичної та педагогічної літератури, скільки є певним узагальненням власного викладацького досвіду. Отже, ми пропонуємо такі форми здійснення поточної перевірки знань та умінь студентів:

1. розгорнута відповідь;
2. бесіда;
3. уточнення та доповнення відповідей;
4. запитання студентів до виступаючого;
5. виступи з рефератами та повідомленнями;
6. усна або письмова рецензія виступу;
7. письмова перевірка знань та умінь:
 - а) самостійна робота;
 - б) методичний диктант;
 - в) опитування за допомогою перфокарток;
 - г) виконання тестових завдань;
 - д) контрольна робота.

Розглянемо коротко названі форми.

Простою та корисною формою контролю знань студентів є невелика настановча бесіда перед початком лекції (з основних проблем попередньої) або деяке опитування у ході лекції з приводу розуміння її основних проблем. Це активізує увагу студентів, сприяє кращому усвідомленню лекційного матеріалу. Бесіда можлива також при проведенні семінарського або практичного заняття. Основні методичні вимоги до проведення бесіди такі:

- 1 - постановка запитання має бути чіткою;
- 2 - постановка запитання передуватиме виклику студента.

В умовах проведення семінарських та практичних занять здійснюється контроль за рівнем засвоєння поточного матеріалу. Частіше це виконується за рахунок розгорнутих відповідей окремих студентів згідно пунктів плану заняття, а також подальшого доповнення та уточнення прослуханих виступів іншими студентами. Головна вимога до такої методики перевірки знань та умінь студентів - глибоке розкриття кожного окремого питання з обов'язковими висновками та узагальненнями. На цих заняттях оцінюються також підготовлені студентами реферати або повідомлення, активність у дискусії, вміння формулювати та відстоювати власну думку, ставити запитання виступаючому тощо.

Далі ми детальніше зупинимось на письмових формах перевірки з тієї причини, що вони менше розроблені і рідше використовуються у практиці навчального процесу вищої школи.

Найбільш поширеним видом письмової самостійної роботи є розгорнута відповідь на 1-2 запитання, розрахована на 15-20 хвилин. Бажано, щоб поставлені питання не передбачали репродуктивного відтворення певного розділу підручника, а були спрямовані на розвиток мислення студентів. Наприклад: "Охарактеризуйте проблеми сучасної шкільної історичної освіти" або "Які особливості вивчення історії у V класі?".

Контрольна робота передбачає розгорнуті відповіді студентів на 2-3 складні запитання протягом цілої академічної пари. Проводити контрольні роботи бажано нечасто (1-2 рази в семестр), враховуючи їх складність для студентів.

Цікавою формою перевірки знань студентів є методичні диктанти, написання яких триває 10-15 хвилин. Добираючи запитання, слід враховувати, що відповідь має бути лаконічною. Кожен студент готує листок паперу, ставить своє прізвище і групу, а далі зазначає лише номер запитання і дає чітку відповідь.

Наводимо приклад методичного диктанту з теми "Словесний метод навчання історії":

1. Перерахувати види усного викладу історичного матеріалу вчителем.
2. Що таке розповідь?
3. Стислий виклад відомостей - це ...?
4. Дати визначення опису.
5. Які є види опису?
6. Перерахувати види бесіди з дидактичною метою.
7. Які вимоги до проведення бесіди?

8. Що таке пояснення?

9. У яких класах читається шкільна лекція?

10. Які вимоги до шкільної лекції?

Складною, але ефективною формою перевірки знань студентів є письмова рецензія на виступ. Цей вид інтелектуальної діяльності вимагає максимальної уваги студентів, володіння матеріалом, вміння виділяти головне, аналізувати і робити висновки. Звичайно, під час відповіді студенти можуть робити певні конспективні записи. З нашої точки зору письмову рецензію слід виконувати за таким планом:

1. Науковий рівень виступу:

- використання різних джерел при підготовці до виступу;
- глибина розкриття питання;
- наявність чи відсутність помилок у викладі матеріалу.

2. виправлення допущених помилок, доповнення та уточнення відповіді.

3. Рекомендована оцінка.

Відносно новою формою контролю знань та умінь студентів є виконання тестових завдань, що дозволяє використовувати принцип розвиваючого навчання. Весь матеріал з методики викладання історії поділено на 25 тем. У рамках кожної теми виділено 12 запитань (I, II, III рівнів складності) Перший рівень визначається найпростішим конкретним матеріалом і передбачає виділення однієї з п'яти запропонованих відповідей. Другий рівень потребує більш глибоких знань та певного логічного мислення і розрахований на вибір 2-3 взаємодоповнюючих правильних відповідей із запропонованих. Завдання третього рівня носять творчий характер або передбачають знання найбільш складного методичного матеріалу. Наводимо тестові завдання теми № 1 "Методика викладання історії - наукова педагогічна дисципліна".

I-й рівень складності.

1. Що є предметом методики викладання історії?

Пропоновані відповіді:

- шлях пізнання;
- процес навчання історії;
- вивчення історії;
- діяльність вчителя;
- історія як наука.

2. З яким розділом педагогіки найчастіше пов'язана методика викладання історії?

Пропоновані відповіді:

- теорія виховання;
- дидактика;
- школознавство;
- історія педагогіки;
- вступ до предмету.

3. Від якого слова походить "методика"?

Пропоновані відповіді:

- метод;
- медитація;
- методос;
- медицина;
- методологія.

4. Яке основне завдання методики викладання історії?

Пропоновані відповіді:

- сприяти вихованню студентів;
- формувати світогляд;
- готувати студентів до роботи у школі;
- поглиблено вивчати педагогіку;
- навчати спілкуватись з учнями.

II-й рівень складності.

1. Що означає слово "методос"?

Пропоновані відповіді:

- шлях дослідження;
- спосіб визнання;
- метод вивчення;

- г) спосіб засвоєння;
- д) процес вивчення.

2. На які питання відповідає зміст методики викладання історії?

Пропоновані відповіді:

- а) що вчити;
- б) для чого вчити;
- в) коли вчити;
- г) як вчити;
- д) кого вчити.

3. З якими науками взаємозв'язана методика викладання історії?

Пропоновані відповіді:

- а) історія;
- б) психологія;
- в) педагогіка;
- г) фізіологія;
- д) українська література.

4. Закінчити речення: "Методичні дослідження здійснюються, у першу чергу, такими шляхами: ..."

Пропоновані відповіді:

- а) бесіда;
- б) спостереження;
- в) експеримент;
- г) інтерв'ю;
- д) написання рефератів.

III-й рівень складності.

1. Вставити пропущені слова у реченні: "У процесі навчання історії ... формується на основі отриманої інформації"

Пропоновані відповіді:

- а) знання;
- б) переконання;
- в) вміння;
- г) почуття;
- д) світогляд.

2. Закінчити речення: "Результати навчання - це ..."

Пропоновані відповіді:

- а) об'єм знань;
- б) глибина та міцність знань;
- в) певний рівень вихованості;
- г) вміння оперувати набутими знаннями;
- д) вміння здобувати нові знання самостійно.

3. Закінчити речення: "Методика викладання історії як наукова дисципліна ..."

Пропоновані відповіді:

- а) розробляє зміст навчання;
- б) сприяє налагодженню контактів з батьками;
- в) визначає методи навчання;
- г) розглядає дозвілля учнів;
- д) спонукає до правильної організації навчання.

4. Закінчити речення: "Методика викладання історії - наукова педагогічна дисципліна, тому що педагогічними є ..."

Пропоновані відповіді:

- а) мета дослідження;
- б) закономірності, що вивчаються;
- в) методи дослідження;
- г) спосіб спілкування;
- д) результати дослідження.

Виконання тестових завдань здійснюється за варіантами, що складаються з 30 запитань (10 запитань кожного рівня), і розраховано на одну академічну пару.

Ефективною, простою, але маловідомою формою перевірки знань студентів є використання перфокарток. Цей досвід описаний відомим істориком-методистом О.О.Вагіним і застосовується для

перевірки знань учнів з історії. Залишаючи в силі технічну сторону даного опитування, використовуємо необхідний нам зміст. Викладач готує комплект перфокарток з картону відповідно до кількості студентів академічної групи. Розмір однієї картки відповідає звичайному листку учнівського зошита. По горизонталі картки прорізано 5 невеликих отворів, які помічено зверху римськими цифрами. По вертикалі інші 5 отворів позначено арабськими цифрами. Таким чином, загальна кількість отворів дорівнює 25-ти /див. рис. 1/.

Робота	Студента 34 групи					Петренко Д.
	I	II	III	IV	V	
1.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
2.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
3.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
4.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
5.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	

Крім перфокартки та листка паперу, кожен студент отримує завдання, відповіді на які за допомогою літер або інших умовних знаків виставляються в отворах перфокартки.

Наводимо приклад частини завдання. Під римськими цифрами розуміємо методи навчання історії за джерелами знань:

- I - словесний;
- II - словесно-друкований;
- III - наочний;
- IV - практичний.

По горизонталі необхідно визначити, до якого методу відносяться:

1.
 - а) вивчення історичного документу;
 - б) бесіда;
 - в) участь в археологічних розкопках;
 - г) робота з історичною картою.
2.
 - а) пояснення історичного матеріалу;
 - б) робота по створенню краєзнавчого музею;
 - в) використання репродукцій творів живопису;
 - г) зачитування уривку художнього твору.

Ми навели приклад лише двох завдань. Заповнення перфокартки студентом займає 15-20 хвилин, і його можна практикувати досить часто.

Листок відповіді студента (рис. 2) виглядає як певна система умовних позначень. Викладач, перевіряючи роботу, накладає на листок перфокартку і одразу бачить правильність заповнення.

Робота	Студента 34 групи					Петренко Д.
	I	II	III	IV	V	
1.	б	а	г	в		
2.	а	г	в	б		
3.						
4.						
5.						

Таким чином, ми розглянули форми здійснення поточного контролю за знаннями та вміннями студентів. Систематичний контроль є запорукою глибоких та міцних знань студентів, сприяє успішному формуванню вмінь та навичок.

Підсумковим контролем з методики викладання історії виступає семестровий іспит. Специфіка даного предмету передбачає перевірку не тільки знань, передбачених програмою, але й ряду методичних вмінь. З нашої точки зору, до них відносяться:

- написання плану-конспекту уроку історії;
- обладнання шкільного історичного кабінету;

- проведення методичних досліджень тощо.

Отже, в екзаменаційні білети включено одне завдання, виконання якого передбачає наявність певного методичного вміння. Наприклад: "Сформулювати мету уроку на тему: "Повстання під проводом Спартака" (історія стародавнього світу, VI клас)" або "Спланувати перевірку домашнього завдання з теми "Початок II світової війни" (новітня історія, X клас)". Такі завдання стоять у білетах під № 3. Перше запитання, як правило, має теоретичний характер, наприклад: "Структура, зміст та значення шкільного курсу історії України" або "Зародження методики викладання історії та шкільної історичної освіти в Україні".

Відповідь на друге питання передбачає як знання, так і певні методичні вміння студентів. Наводимо приклади: "Методика роботи з історичною картою", "Методика вивчення історичних документів" тощо.

Отже, така організація семестрового іспиту дозволяє перевірити рівень знань та методичних вмінь студентів.

Таким чином, з нашої точки зору, від правильного та раціонально організованого підсумкового контролю багато в чому залежить успіх підготовки спеціалістів високої кваліфікації.

Література

1. Педагогика высшей школы: Учебно-методическое пособие. - Казань, 1985. - С.146-147.
2. Там же. - С.147-148.
3. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах.
4. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. - М., 1972. - С.161-170.

Розділ 7

Навчально-методичні матеріали

П.Ткачук

Методичні поради до спецкурсу

"Історія культури Стародавньої Греції і Риму"

для студентів третього курсу історичних факультетів вузів

У рамках даного підходу особлива увага приділяється питанням історії античної культури у широкому розумінні, духовного життя, взаємовідносин людей у стародавні часи на величезній території від Атлантичного до Індійського океану. Це дозволяє нарівні з конкретними і загальними знаннями з історії стародавнього світу формувати моральні й естетичні уявлення студентів та школярів.

У порадах визначено теми спецкурсу. До кожної запропоновано основні питання, на які потрібно звернути увагу при вивченні даного курсу.

У кінці подаються контрольні питання для всього спецкурсу.

Вивчення культури народів античних країн: історико-художня цінність пам'яток античної культури; внесок народів античних країн у розвиток світової культури; значення філософсько-матеріалістичного висвітлення культурних процесів у Стародавній Греції і Римі.

Загальна характеристика джерел про розвиток античної культури: свідчення античних істориків; пам'ятки матеріальної культури, літературні твори, пам'ятки релігійно-філософської і суспільно-політичної думки, наукові трактати, твори мистецтва, живі традиції древності у побуті народів, що їх наслідували; стан сучасного джерелознавства, культури народів Стародавньої Греції і Риму.

Праці зарубіжних істориків з історії культури народів античних країн та їх критика. Досягнення сучасної науки у галузі вивчення давньогрецької і давньоримської культури.

ТЕМА I. ОСНОВНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ VIII-IV ст. до н.е.

Грецька релігія. Культ олімпійських богів. Розуміння божеств греками. Міфологія. Організація культури. Храми. Оракули. Релігійні свята: Олімпійські, Піфійські, Істмінські ігри, Панафінеї і Діонісії в Афінах.